

Nr 70.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering, m. m.; given Stockholms slott den 9 februari 1951.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att *dels* antaga härvid fogade förslag till

1) lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering;

2) lag angående ändring i lagen den 26 juli 1947 (nr 531) om bidrag till änkor och änklingar med barn; samt

3) lag angående ändring i lagen den 30 juni 1947 (nr 398) om kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen;

dels ock bifalla det förslag i övrigt, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF.

Gustav Möller.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen föreslås vissa ändringar i folkpensioneringslagen i syfte att möjliggöra tätare utbetalningar av de indextillägg, som enligt beslut av 1950 års riksdag skola utgå å folkpensionerna. Sålunda förordas att pensionspristalet — det tal som är avgörande för indextilläggens storlek och som enligt gällande lag skall fastställas endast en gång om året — i fortsättningen fastställas i varje kvartals första månad med giltighetstid för därpå närmast följande tre månader samt att indextilläggen utbetalas månadsvis samtidigt med folkpensionen i övrigt. Vidare förordas att indextill-

läggen lagtekniskt ej längre skola ha karaktär av fristående tillägg utan att indexförhöjningen får utgöra del av vederbörande pensionsförmån.

I anslutning till den föreslagna ändrade konstruktionen av indexförhöjningen enligt folkpensioneringslagen föreslås vissa jämkningar i lagen om bidrag till änkor och änklingar med barn samt lagen om kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen.

Övergången till den nya ordningen föreslås skola ske från och med juli 1951, sedan pensionspristalet för tremånadersperioden maj—juli fastställts i april 1951.

För övergångstiden januari—juni 1951 föreslås särskilda regler. Indexförhöjningen avseende hela nämnda tid föreslås skola bestämmas med utgångspunkt från storleken av det pensionspristal, som fastställs i april, och utbetalas i ett sammanhang, så snart det är tekniskt möjligt, såvitt kan bedömas i maj.

Det förutses, att pensionspristalet för april 1951 kommer att uppgå till åtminstone 115. I enlighet härmed beräknas de indexbelopp, som föreslås skola utbetalas för första halvåret 1951, uppgå till 45 kronor för änkepensionsberättigad eller den som uppbar änke- eller änklingsbidrag eller för hustru, som uppbar hustrutillägg, 60 kronor för gift pensionsberättigad, vars make åtnjuter ålderspension eller tilläggspension eller vars hustru uppbar hustrutillägg, samt 75 kronor för annan som är berättigad till indexförhöjning. Av den sammanlagda kostnaden för indextilläggen å folkpensionerna beräknas omkring 4,8 milj. kronor falla på kommunerna och omkring 51 milj. kronor på staten. Sistnämnda belopp föreslås få belasta det förslagsanslag, som för budgetåret 1950/51 anvisats till Indextillägg å folkpensioner. Kostnaden för indextilläggen å änke- eller änklingsbidragen uppskattas till omkring 135 000 kronor, varav kommunernas andel beräknas till omkring 50 000 kronor och statens andel till omkring 85 000 kronor. Statens kostnader härvidlag föreslås få bestridas från det för budgetåret 1950/51 anvisade förslagsanslaget till Särskilda barnbidrag till änkors och invaliders barn m. m.

I statsverkspropositionen för budgetåret 1951/52 (femte huvudtiteln p. 88) har medelsbehovet för indextilläggen å folkpensionerna beräknats under antagande, att pensionspristalet icke kommer att stiga till 115, och anslag har äskats med 68 milj. kronor. Med hänsyn till prisutvecklingens gång hemställs att detta anslag uppräknas med 34 milj. kronor.

Förslag

till

Lag

angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om
folkpensionering.

Härigenom förordnas, att 4, 7—10, 11 a, 33 och 38 §§ lagen den 29 juni 1946 om folkpensionering¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

4 §.

1 mom. Till envar som är berättigad till ålderspension utgår allmän ålderspension. Allmän ålderspension utgör för år räknat för gift pensionsberättigad, vars make jämväl åtnjuter folkpension eller till vars hustru i 8 § omförmält hustrutillägg utgår, 800 kronor samt för annan pensionsberättigad 1 000 kronor.

1 mom. Till envar som är berättigad till ålderspension utgår allmän ålderspension. Allmän ålderspension utgör, *där ej annat följer av vad nedan sägs*, för år räknat för gift pensionsberättigad, vars make jämväl åtnjuter folkpension eller till vars hustru i 8 § omförmält hustrutillägg utgår, 800 kronor samt för annan pensionsberättigad 1 000 kronor.

2 mom. Till envar — — — — — om året.

Jämte grundpension — — — — — ogift pensionsberättigad.

3 mom. Änkepension utgör, — — — — — om året.

4 mom. Folkpension i form av allmän ålderspension, tilläggspension eller änkepension förhöjes genom indextillägg under de förutsättningar och enligt de grunder, som angivas i 11 a §.

7 §.

Tilläggspension, änkepension och bostadstillägg minskas med fem tiondelar av den pensionsberättigades årsinkomst i vad den må överstiga för gift pensionsberättigad 300 kronor och för annan pensionsberätti-

Tilläggspension, änkepension och bostadstillägg minskas med fem tiondelar av den pensionsberättigades årsinkomst i vad den må överstiga för gift pensionsberättigad 300 kronor och för annan pensionsberättigad 400

¹ Senaste lydelse se beträffande 4 § 1 mom. samt 8 och 9 §§ SFS 1947: 221 och beträffande 11 a, 33 och 38 §§ SFS 1950: 264.

(Gällande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

gad 400 kronor. Minskning skall, där rätt till såväl tilläggs- eller änkepension som bostadstillägg föreligger, ske proportionellt å tilläggs- eller änkepensionen och bostadstillägget.

kronor. Minskning skall, där rätt till såväl tilläggs- eller änkepension som bostadstillägg föreligger, *med bortseende från indextillägg* ske proportionellt å tilläggs- eller änkepensionen och bostadstillägget. *Indextillägg minskas först sedan tilläggs- eller änkepensionen i övrigt bortfallit.*

8 §.

Till pensionsberättigads hustru, som själv ej åtnjuter folkpension, utgår *h u s t r u t i l l ä g g*, därest hustrun fyllt sextio år och makarna varit gifta minst fem år. *Hustrutillägget utgöres* av tilläggspension och bostadstillägg, uppgående till samma belopp som hustrun skulle hava erhållit i form av sådana förmåner, därest hon varit berättigad till invalidpension. *Är mannen berättigad till ålderspension, utgår hustrutillägg endast om det överstiger 200 kronor.*

Till pensionsberättigads hustru, som själv ej åtnjuter folkpension, utgår *h u s t r u t i l l ä g g*, därest hustrun fyllt sextio år och makarna varit gifta minst fem år. *Bortsett från indextillägg utgöres hustrutillägget* av tilläggspension och bostadstillägg, uppgående till samma belopp som hustrun skulle hava erhållit i form av sådana förmåner, därest hon varit berättigad till invalidpension. *Hustrutillägg utgår endast om det överstiger belopp, varmed mannens folkpension skall minskas, då hustrutillägg beviljas.*

När särskilda — — — — — sextio år.

9 §.

För gift pensionsberättigad, vars make ej åtnjuter folkpension, skola, om ej heller hustrutillägg utgår, tilläggspension och bostadstillägg höjas, tilläggspensionen med en tredjedel och bostadstillägget med hälften.

För gift pensionsberättigad, vars make ej åtnjuter folkpension, skola, om ej heller hustrutillägg utgår, tilläggspension och bostadstillägg höjas, tilläggspensionen med en tredjedel, *därvid bortses från indextillägg, samt bostadstillägget med hälften, dock först sedan minskning skett enligt 7 §.*

10 §.

Har gift pensionsberättigad, vars make ej åtnjuter folkpension, före sextio års ålder blivit helt oförmögen till arbete, må, där särskilda skäl där-

Har gift pensionsberättigad, vars make ej åtnjuter folkpension, före sextio års ålder blivit helt oförmögen till arbete, må, där särskilda skäl där-

(Gällande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

till föranleda, utan hinder av vad i 7 § är stadgat tilläggspension och bostadstillägg tillerkännas honom med tillsammans högst 400 kronor om året. Sådan förmån må utgå även om folkpension sedermera tillerkännes den pensionsberättigades make, dock endast i den mån makarnas sammanlagda pensionsförmåner icke därigenom komma att överstiga beloppet av den tidigare utgående folkpensionen.

till föranleda, utan hinder av vad i 7 § är stadgat tilläggspension och bostadstillägg tillerkännas honom med, *bortsett från indextillägg*, tillsammans högst 400 kronor om året. Sådan förmån må utgå även om folkpension sedermera tillerkännes den pensionsberättigades make, dock endast i den mån makarnas sammanlagda pensionsförmåner icke därigenom komma att överstiga beloppet av den tidigare utgående folkpensionen.

Vad nu — — — — — enligt 11 §.

11 a §.

1 mom. Å folkpension i form av allmän ålderspension, tilläggspension eller änkepension utgår indextillägg under de förutsättningar och enligt de grunder, som angivas i denna paragraf.

2 mom. Enligt de närmare föreskrifter, som meddelas av Konungen, verkställer socialstyrelsen för varje år beräkning av förhållandet mellan de allmänna levnadskostnaderna under årets andra kvartal och levnadskostnaderna i juni 1946. På grundval härav fastställer Konungen senast den 20 juli varje år det procenttal (pensionspristalet), som utmärker angivna förhållande. Sålunda fastställt pensionspristal skall gälla för hela det år, varunder det fastställts.

3 mom. För varje hel mångfald av fem, varmed pensionspristalet överstiger 100, utgår indextillägg för år räknat med

30 kronor för änkepensionsberätti-

1 mom. Enligt de närmare föreskrifter, som meddelas av Konungen, verkställer socialstyrelsen beräkning av förhållandet mellan de allmänna levnadskostnaderna under varje kvartals sista månad och levnadskostnaderna i juni 1946. På grundval härav fastställer Konungen senast den 22 i nästpåföljande kvartals första månad det procenttal (pensionspristalet), som utmärker angivna förhållande. Sålunda fastställt pensionspristal skall gälla från och med månaden närmast efter den, varunder det fastställts, till och med den månad, då nytt pensionspristal fastställles.

2 mom. För varje hel mångfald av fem, varmed pensionspristalet överstiger 100, utgör indextillägget för år räknat

30 kronor för änkepensionsberätti-

(Gällande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

gad och för hustru, som uppbär hustrutillägg,

40 kronor för gift pensionsberättigad, vars make åtnjuter ålderspension eller tilläggspension eller vars hustru uppbär hustrutillägg, samt

50 kronor för annan pensionsberättigad.

Där pensionspristalet, efter att hava stigit med hel mångfald av fem, åter nedgår, skall *indexillägg* utgå efter oförändrade grunder, så länge pensionspristalet överstiger närmast lägre hela mångfald av fem.

gad och för hustru, som uppbär hustrutillägg,

40 kronor för gift pensionsberättigad, vars make åtnjuter ålderspension eller tilläggspension eller vars hustru uppbär hustrutillägg, samt

50 kronor för annan pensionsberättigad.

Där pensionspristalet, efter att hava stigit med hel mångfald av fem, åter nedgår, skall *indexillägget* utgå efter oförändrade grunder, så länge pensionspristalet överstiger närmast lägre hela mångfald av fem.

33 §.

Ansökning om — — — — — blivit mantalsskriven.

Ansökningen, som — — — — — till sökanden.

Vid ansökningen — — — — — pensionsstyrelsen meddelar.

Vad angående — — — — — pensionsnämnden påfordras.

Indexillägg utbetalas utan särskild ansökning.

38 §.

1 mom. Folkpension utgår, — — — — — tidigare förvärvat.

Lag samma — — — — — av pension.

Folkpension utbetalas månadsvis, därvid den må anses belöpa på december månad med högst elva kronor högre belopp än på envar av årets övriga månader. Utgöres invalidpension eller sjukbidrag av enbart grundpension, må pensionen *dock* utbetalas kvartalsvis.

Folkpension utbetalas månadsvis, därvid den, *bortsett från indexillägg*, må anses belöpa på december månad med högst elva kronor högre belopp än på envar av årets övriga månader. *Uppgår indexillägg för månad räknat icke till helt krontal, skola öretal, som hänföra sig till månaderna januari—november, anses belöpa på december månad.* Utgöres invalidpension eller sjukbidrag av enbart grundpension, må pensionen utbetalas kvartalsvis.

Vad i detta moment stadgas avser icke indexillägg.

2 mom. Vid bedömande huruvida rätt till *indexillägg* föreligger skall

*(Gällande lydelse:)**(Föreslagen lydelse:)*

avseende fästas endast vid förhållandena under den månad, då tillägget skall utbetalas.

Indextillägg utbetalas årsvis och utgår med oavkortat belopp, oavsett om folkpension eljest utgått för hela året.

Där fattigvårdssamhälle eller kommun enligt 18 § uppbär folkpensionen för månad, som avses i första stycket, skall indextillägget i dess helhet utbetalas till fattigvårdssamhället eller kommunen.

3 mom. Finnes grundad anledning antaga att folkpension bör indragas eller minskas, äger pensionsstyrelsen, innan beslut därom i vederbörlig ordning fattats, förordna, att pensionen tillsvidare icke skall utbetalas eller ock att den tillsvidare skall utgå med det minskade belopp, vartill förhållandena må föranleda.

Vid utbetalning av pensionsbelopp, avseende längre tid än en månad, må avdragas vad den pensionsberättigade eller hans make på grund av ändrad beräkning av pensionen eller eljest uppburit för mycket i pension.

På framställning av nykterhetsnämnd äger pensionsstyrelsen förordna, att folkpension till den som är eller nyligen varit hemfallen åt alkoholmissbruk skall utbetalas till kommunal myndighet eller den pensionsberättigades make eller annan person att användas till den pensionsberättigades eller hans familjs uppehälle. Är pensionsberättigad till följd av ålderdomssvaghet, sjuklighet eller annan därmed jämförlig orsak ur stånd att själv omhänderhava honom tillkommande folkpension, må pensionsstyrelsen ock förordna, att folk-

2 mom. Finnes grundad anledning antaga att folkpension bör indragas eller minskas, äger pensionsstyrelsen, innan beslut därom i vederbörlig ordning fattats, förordna att pensionen tillsvidare icke skall utbetalas eller ock att den tillsvidare skall utgå med det minskade belopp, vartill förhållandena må föranleda.

Vid utbetalning av pensionsbelopp, avseende längre tid än en månad, må avdragas vad den pensionsberättigade eller hans make på grund av ändrad beräkning av pensionen eller eljest uppburit för mycket i pension.

På framställning av nykterhetsnämnd äger pensionsstyrelsen förordna, att folkpension till den som är eller nyligen varit hemfallen åt alkoholmissbruk skall utbetalas till kommunal myndighet eller den pensionsberättigades make eller annan person att användas till den pensionsberättigades eller hans familjs uppehälle. Är pensionsberättigad till följd av ålderdomssvaghet, sjuklighet eller annan därmed jämförlig orsak ur stånd att själv omhänderhava honom tillkommande folkpension, må pensionsstyrelsen ock förordna, att folk-

(Gällande lydelse:)

pensionen skall utbetalas till annan än den pensionsberättigade.

Har visst såsom folkpension utgående belopp ej lyfts före utgången av året näst efter det, under vilket beloppet förfallit till betalning, skall beloppet vara förverkat.

4 mom. Angående sättet och tiden för utbetalning av folkpension meddelar i övrigt Konungen närmare bestämmelser.

(Föreslagen lydelse:)

pensionen skall utbetalas till annan än den pensionsberättigade.

Har visst såsom folkpension utgående belopp ej lyfts före utgången av året näst efter det, under vilket beloppet förfallit till betalning, skall beloppet vara förverkat.

3 mom. Angående sättet och tiden för utbetalning av folkpension meddelar i övrigt Konungen närmare bestämmelser.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling, därvid dock skall iakttagas följande:

1. Indextillägg avseende tiden den 1 januari 1951—den 30 april 1951 skall beräknas på grundval av det pensionspristal, som fastställles i april 1951.

2. Indextillägg avseende tiden den 1 januari 1951—den 30 juni 1951 skall utbetalas å tid, som Konungen bestämmer. Beträffande sådant indextillägg skall i övrigt gälla vad som är stadgat i 38 § 2 mom. lagen om folkpensionering enligt detta lagrums hitillsvarande lydelse.

Förslag

till

Lag

angående ändring i lagen den 26 juli 1947 (nr 531) om bidrag till
änkor och änklingar med barn.

Härigenom förordnas, att lagen den 26 juli 1947 om bidrag till änkor och änklingar med barn¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

Har änka — — — — — nedan stadgas.

Rätt till — — — — — till bidrag.

Bidraget utgår med belopp motsvarande änkepension och bostadstillägg enligt lagen om folkpensionering. *Utgår indextillägg å änkepension, skall motsvarande tillägg utgå å bidrag enligt denna lag.* Kommun äger besluta, att till bidragsberättigad som är mantalsskriven inom kommunen därjämte skall utgå särskilt bostadstillägg i enlighet med de grunder som kommunen har att bestämma. Beträffande bidraget skall i övrigt i tillämpliga delar gälla vad i lagen om folkpensionering stadgas om änkepension, bostadstillägg och särskilt bostadstillägg. Vid tillämpning av 14 § 1 mom. skall såsom inkomst ej räknas bidrag enligt denna lag.

Bidraget utgår med belopp motsvarande änkepension och bostadstillägg enligt lagen om folkpensionering. *Har änkepension förhöjts genom indextillägg, skall motsvarande ökning ske av bidrag enligt denna lag.* Kommun äger besluta, att till bidragsberättigad, som är mantalsskriven inom kommunen därjämte skall utgå särskilt bostadstillägg i enlighet med de grunder som kommunen har att bestämma. Beträffande bidraget skall i övrigt i tillämpliga delar gälla vad i lagen om folkpensionering stadgas om änkepension, bostadstillägg och särskilt bostadstillägg. Vid tillämpning av 14 § 1 mom. skall såsom inkomst ej räknas bidrag enligt denna lag.

Vårdnadshavare, som — — — — — med vårdnadshavaren.

Vid tillämpningen — — — — — mellan makarna.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling, därvid dock vad som är stadgat i övergångsbestämmelserna till lagen denna dag (nr) angående ändring i lagen om folkpensionering skall äga motsvarande tillämpning.

¹ Senaste lydelse se SFS 1950:265.

F ö r s l a g

till

L a g

angående ändring i lagen den 30 juni 1947 (nr 398) om kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen.

Härigenom förordnas, att 1 § lagen den 30 juni 1947 om kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

1 §.

Kommun skall — — — — fastställda grunder.

Därest *indextillägg utgår å tillläggspensioner och änkepensioner*, skall vad i första stycket stadgats om kommuns skyldighet att bidra till kostnaderna för dylika pensioner avse även indextillägg därå.

Därest *tilläggspensioner och änkepensioner förhöjts genom indextillägg*, skall vad i första stycket stadgats om kommuns skyldighet att bidra till kostnaderna för dylika pensioner avse även indextillägg därå.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

¹ Senaste lydelse se SFS 1950:266.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 9 februari 1951.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, ANDERSSON, LINGMAN.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, fråga om *ändrad ordning för utbetalning av indextillägg å folkpensioner m. m.*

Föredraganden anför.

Vid 1950 års riksdag beslöts att folkpensionerna skulle indexregleras. Enligt det system för indexregleringen, varom statsmakterna då enade sig, skall indextillägget utbetalas en gång om året. Anledning synes föreligga att övergå till en ordning med månatliga utbetalningar av indextillägget. Jag anhåller att få upptaga denna fråga till behandling och vill då först redogöra för huvudgrunderna i den nuvarande folkpensioneringen.

Folkpensioneringens huvudgrunder.

Lagen den 29 juni 1946 om folkpensionering (nr 431; ändr. 221/1947, 527/1947, 732/1948 och 264/1950), som trädde i kraft den 1 januari 1948, skiljer på ålderspension, invalidpension, sjukbidrag och änkepension. Ålderspensionen utgår efter uppnådda 67 år; övriga pensionsförmåner utgå i förekommande fall före fyllda 67 år. Till nämnda huvudformer av folkpension kunna komma vissa tillägg, vilka också äro att anse såsom folkpension. Sådana tillägg äro bostadstillägg, särskilt bostadstillägg, hustrutillägg, blindtillägg och indextillägg.

Den allmänna ålderspensionen utgör för år räknat för gift pensionsberättigad, vars make jämväl åtnjuter folkpension eller till vars hustru utgår hustrutillägg, 800 kronor samt för annan pensionsberättigad 1 000 kronor (4 § 1 mom.). Makar, som båda fyllt 67 år, erhålla sålunda sammanlagt 1 600 kronor, medan den ogifte i samma ålder uppbär 1 000 kronor. Dessa förmåner utgå oberoende av inkomst och förmögenhet.

Invaldpension utgår till den som på grund av kropps- eller sinnessjukdom, sinnesslöhet, vanförhet eller annat lyte är ur stånd att försörja sig genom sådant arbete, som motsvarar hans krafter och färdigheter, under

förutsättning att nedsättningen av arbetsförmågan kan anses varaktig. Den som är blind skall städse anses lida av sådan nedsättning av arbetsförmågan som nyss sagts (3 § 2 mom.). — Invalidpensionen utgöres av grundpension å 200 kronor om året oberoende av inkomst och förmögenhet ävensom av tilläggspension å högst 600 kronor om året till gift och högst 800 kronor om året till ogift pensionsberättigad (4 § 2 mom.). Tilläggspensionen är i sin helhet inkomstprövad. Den höjes med en tredjedel, dvs. till högst 800 kronor, för gift person, vars make icke är pensionsberättigad och ej erhåller hustrutillägg (9 §). Invalidpensionens maximibelopp är det samma som beloppet av den allmänna ålderspensionen.

Sjukbidrag tillkommer den som oavbrutet under minst ett år lidit av sådan nedsatt arbetsförmåga som — om nämnda nedsättning varit varaktig — berättigat till invalidpension. Sasom ytterligare förutsättning för sjukbidrag gäller dock, att den nedsatta arbetsförmågan skall kunna antagas bli bestående avsevärd tid (3 § 3 mom.). I fråga om storlek m. m. överensstämmer sjukbidraget med invalidpensionen (4 § 2 inom. och 9 §).

Änkepension utgår till änka, som vid mannens frånfälle fyllt 55 år och varit gift med honom minst 5 år, dock ej till änka som eljest åtnjuter folkpension. Om änkan fyllt 55 år under samma kalenderår som det, varunder mannen avlidit, eller eljest särskilda skäl föranleda därtill, må änkepension utgå oaktat 55-årsåldern uppnåtts först efter mannens frånfälle. Rätten till änkepension upphör vid nytt gifte (3 § 4 mom.). Änkepensionen, som är i sin helhet inkomstprövad, utgör högst 600 kronor om året (4 § 3 mom.). Visar det sig vid pensionsbeloppets bestämmande, att änkepensionen skulle understiga 60 kronor om året, utgår ingen änkepension (12 §).

Till angivna huvudformer av folkpension kunna såsom nämnts komma vissa tillägg i form av bostadstillägg, särskilda bostadstillägg, hustrutillägg, blindtillägg och indextillägg.

Vad först **bostadstilläggen** angår så är riket med hänsyn till bostads- och bränslekostnaderna indelat i fem bostadskostnadsgrupper. De bostadstillägg, som högst kunna ifrågakomma, äro enligt 5 § följande:

	Bostadskostnadsgrupp				
	I	II	III	IV	V
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
gift pensionsberättigad och änkepensionsberättigad	0	100	200	300	400
annan pensionsberättigad	0	150	300	450	600

I bostadskostnadsgrupp I, som omfattar en avsevärd del av landsbygden, ifrågakommer sålunda icke bostadstillägg. Bostadskostnaderna ha här avsetts skola täckas av den allmänna pensionen. De bostadstillägg, som utgå i grupperna II—V, äro i enlighet härmed icke avsedda att täcka hela kostnaden för bostad och bränsle utan endast de merutgifter för dessa ändamål, som uppkomma i de ur bostadskostnadssynpunkt dyrare orterna.

Bostadstillägget är i sin helhet inkomstprövat. För gift person, vars make

varken är pensionsberättigad eller uppbär hustrutillägg, höjes bostadstillägget med hälften, med resultat att tilläggets högsta belopp i detta fall kommer att överensstämma med maximibeloppet för en ogift person (9 §).

Utöver det bostadstillägg, för vilket hittills redogjorts, kan, där kommun så beslutat, särskilt bostadstillägg utgå till person, som är mantalsskriven inom kommunen. Kommunen bestämmer såväl de grunder, efter vilka detta kommunala tillägg skall utgå, som storleken därav (6 §).

Hustrutillägg utgår till pensionsberättigad gift mans hustru, om hon fyllt 60 år och makarna varit gifta minst fem år. Hustrutillägget utgöres av tilläggspension och bostadstillägg med belopp, som hustrun skulle ha erhållit i form av sådana förmåner, därest hon varit berättigad till invalidpension. Hustrutillägget är alltså i sin helhet inkomstprövat och 200 kronor lägre än det belopp hustrun skulle ha uppburit, om hon haft invalidpension. Är mannen berättigad till ålderspension, utgår hustrutillägget endast om det överstiger 200 kronor. Härvid är att märka, att mannens allmänna ålderspension ökar från 800 kronor till 1 000 kronor, då hustrutillägget slutar utgå. När särskilda skäl föranleda därtill, kan hustrutillägg utgå, oaktat hustrun ej fyllt 60 år (8 §).

Maximibeloppet av folkpensionen till en man och hustrutillägget till hans hustru blir alltså 200 kronor lägre än den folkpension, som makarna skulle ha uppburit, om de båda varit ålderspensionsberättigade.

Blindtillägg utgår — oavsett vederbörandes inkomst och förmögenhet — med 700 kronor om året till den som blivit blind före fyllda 60 år och ej jämlikt bestämmelserna om blindundervisning är skolpliktig (11 §). Blindtillägget intager såtillvida en särställning bland folkpensionsförmåner, att det i motsats till övriga förmåner beaktas vid inkomstprövningen. Om inkomstprövad pensionsförmån utgår vid sidan av blindtillägg, verkar detta alltså reducerande på förstnämnda förmån.

För reglerna om *i n d e x t i l l ä g g* redogöres närmare i följande avsnitt.

I det föregående har angivits att vissa folkpensionsförmåner äro till storleken beroende av årsinkomsten. Med årsinkomst avses i detta sammanhang den inkomst, som vederbörande skäligen kan antagas komma att åtnjuta under den närmaste tiden. Såsom inkomst räknas dock ej annan folkpension än blindtillägg och ej heller allmänt barnbidrag eller understöd som någon på grund av skyldskap eller svågerlag må vara föranledd att utgiva. Inkomst i form av naturaförmån uppskattas efter särskilda regler. Vid uppskattning av förmögenhets avkastning skall denna höjas med 10 procent av det belopp, varmed förmögenheten må överstiga för gift pensionsberättigad 7 500 kronor och för annan pensionsberättigad 10 000 kronor. I fråga om äkta makar skall årsinkomsten för envar av dem beräknas utgöra hälften av deras sammanlagda årsinkomst och värdet av förmögenhet beräknas utgöra hälften av makarnas sammanlagda förmögenhet (14 §).

De i lagen reglerade inkomstprövade förmånerna, nämligen änkepension, tilläggspension och bostadstillägg samt det av sistnämnda båda förmåner

sammansatta hustrutillägget minskas med 50 procent av den pensionsberättigades årsinkomst i vad den må överstiga för gift 300 kronor och för annan 400 kronor (i fråga om gift person alltså med 25 procent av makarnas sammanlagda årsinkomst i vad den må överstiga 600 kronor). När bostadstillägg utgår samtidigt med tilläggspension eller änkepension, minskas efter dessa regler förmånernas sammanlagda belopp, och minskningen går proportionellt ut över tilläggs- eller änkepensionen och bostadstillägget (7 §).

Gift pensionsberättigad, som före sextio års ålder blivit helt oförmögen till arbete, må under vissa förutsättningar tillerkännas tilläggspension och bostadstillägg med tillsammans högst 400 kronor om året (s. k. hjälplöshetstillägg) utan hinder av avdragsreglerna för egen inkomst (10 §).

Enligt lagen den 26 juli 1947 om bidrag till änkor och änklingar med barn (nr 531; ändr. 265/1950) äger änka eller änklings, som under sin vårdnad har barn under tio år i äktenskapet med den avlidne maken eller annat barn under tio år, vilket vid makens död stadigvarande vistades i makarnas hem, under vissa förutsättningar rätt att av allmänna medel erhålla bidrag för egen del (s. k. änke- eller änklingsbidrag). Rätt till bidrag föreligger icke, om vårdnadshavaren åtnjuter folkpension. Ingår vårdnadshavaren nytt äktenskap, upphör rätten till bidrag. Bidraget utgår med belopp motsvarande änkepension — i förekommande fall ökat med indextillägg — jämte bostadstillägg enligt bestämmelserna i lagen om folkpensionering. Kommun äger besluta, att bidragsberättigad, som är mantalsskriven inom kommunen, skall utfå även särskilt bostadstillägg. Beträffande bidraget gäller i övrigt i tillämpliga delar vad i lagen om folkpensionering stadgas om änkepension, bostadstillägg och särskilt bostadstillägg.

Enligt lagen den 30 juni 1947 om kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen (nr 398; ändr. 266/1950) skall kommun för varje kalenderår bidraga till kostnaderna för folkpensionerna med *dels* viss andel, motsvarande 3/20 procent för varje fullt tiotal skatteören per invånare i kommunen (dvs. 1,5 procent för varje skattekrona per invånare), av kostnaden för änkepensioner och tilläggspensioner jämte indextillägg därå ävensom bostadstillägg och hustrutillägg, som under året utbetalats till inom kommunen mantalsskrivna pensionsberättigade, dock högst hälften av nämnda kostnad, *dels ock* hela kostnaden för särskilda bostadstillägg, som under året utgått i enlighet med av kommunen fastställda grunder.

Vid bestämmandet av antalet skatteören per invånare i kommunen skall hänsyn tagas till det antal skattekoronor och skatteören, som enligt kommunalskattelagen påförts de till kommunen skattskyldiga i taxeringslängden för året med däri intill årets utgång införda ändringar eller gjorda tillägg, samt till antalet invånare vid årets ingång.

Varje kommuns bidrag uträknas av pensionsstyrelsen. Därvid skall 1/12 av pensionsberättigad årligen tillkommande tilläggspension, änkepension, bostadstillägg och särskilt bostadstillägg anses belöpa på varje månad.

Allmän ålderspension jämte indextillägg därå ävensom grundpension och blindtillägg bekostas helt av staten.

Folkpensionerna utbetalas av pensionsstyrelsen. Angående utbetalningen äro särskilda föreskrifter meddelade i *kungörelsen den 20 juni 1947 angående sättet och tiden för utbetalning av folkpensioner* (nr 469; ändr. 267/1950). Utbetalningen sker som regel medelst folkpensionsanvisningar, framställda med hålkortsmaskiner, men i vissa fall över postgiro. Postgiroutbetalning användes i huvudsak, när pension skall tillställas kommunal myndighet eller vårdanstalt samt merendels vid utbetalning av det först till betalning förfallande pensionsbeloppet. Folkpension, som ej består av indextillägg eller enbart grundpension, utbetalas månadsvis, därvid pensionen — för att varje månad kunna utbetalas i helt antal kronor — anses belöpa på december med ett högst 11 kronor högre belopp än på envar av årets övriga månader. Indextillägg utbetalas årsvis samtidigt med pensionen för november månad. Utgöres invalidpension eller sjukbidrag av enbart grundpension, utbetalas pensionen i stort sett kvartalsvis under varje kvartals sista månad.

Änke- och änklingsbidrag utbetalas från pensionsstyrelsen genom postgiro enligt föreskrift i *kungörelsen den 26 september 1947 (nr 769) angående sättet och tiden för utbetalning av särskilda barnbidrag samt bidrag till änkor och änklingar med barn*.

Indexregleringen av folkpensionerna.

Den indexreglering av folkpensionerna, som genomfördes vid 1950 års riksdag — och varigenom folkpensionärerna avses skola erhålla full kompensation för den levnadskostnadsstegring, som inträffat efter juni 1946, då folkpensioneringslagen antogs — bygger på ett av särskilt tillkallade sakkunniga, *de sakkunniga för indexreglerade folkpensioner*, i februari 1949 avgivet betänkande i ämnet (SOU 1949: 7). Dessa sakkunniga utgingo från att folkpensionerna skulle anknytas till en särskild index avseende folkpensionärernas levnadskostnader och diskuterade från denna utgångspunkt hur en sådan index borde konstrueras. Härvid avvisade de sakkunniga tanken på att upprätta en särskild indexserie för envar av folkpensioneringens fem bostadskostnadsgrupper. Enligt de sakkunnigas mening borde man i stället ha en för hela riket enhetlig folkpensionärsindex, konstruerad såsom en allmän levnadskostnadsindex med antagandet att bostads- och bränslepostens andel i pensionärsbudgeten vore densamma i de olika bostadskostnadsgrupperna. I denna index skulle enligt de sakkunnigas förslag folkpensionärernas levnadskostnader i juni 1946 betecknas med talet 100. Den första indexförhöjningen skulle automatiskt utlösas av indextalet 105, nästa höjning av indextalet 110 osv. Vid nedgång av index skulle motsvarande regler gälla. Om indextalet uppgått till 110 men därefter sjönk, skulle tillägget således icke sänkas förrän talet 105 uppnåts.

Enligt vad de sakkunniga framhöllo kan man välja två principiellt olika metoder, när det gäller att bestämma indexförhöjningens storlek. Den ena

metoden innebär, att tillägget utgår med belopp, som står i proportion till pensionens storlek i varje särskilt fall. Enligt den andra metoden erhålla pensionstagare, som tillhöra en och samma grupp, lika stort tillägg vare sig pensionen utgår med oavkortat eller ett i förhållande till vederbörandes egen inkomst reducerat belopp. Resultatet av de båda metoderna blir olika, endast i fråga om folkpensionärer, som ha reducerade folkpensioner. För dessa pensionstagare medför den proportionella metoden, att tillägget sjunker kontinuerligt allt eftersom den egna inkomsten stiger för att omärkligt försvinna då inkomstgränsen uppnås, medan den andra metoden leder till att alla, som ha någon om än aldrig så liten inkomstprövad förmån, få lika stora tillägg som de vilka åtnjuta oavkortade förmåner.

De sakkunniga funno den proportionella metoden vara förenad med den olägenheten att avdragsfaktorn — d. v. s. det procenttal, varmed den egna inkomsten reducerar den inkomstprövade förmånen — stegras i takt med dyrtidstilläggets höjning. Denna metod ansågs därför ej böra komma till användning vid en indexreglering av folkpensionerna. I enlighet härmed förordades i stället, att indextillägg skulle utgå med lika stora belopp till alla folkpensionärer i en och samma grupp och tilläggets storlek således göras oberoende av frågan, huruvida inkomstprövad förmån utgick med oavkortat eller reducerat belopp. I samband härmed uttalade de sakkunniga, att indextillägget icke borde ha karaktären av ett fristående tillägg utan utformas som en förhöjning av själva folkpensionen. Härigenom vann man den fördelen, att pensionär med inkomstprövad pension och inkomst i närheten av den gräns, där inkomstprövad pension upphörde, ej till följd av en obetydlig ökning av den egna inkomsten utsattes för risken att få sina totala inkomster minskade. En inkomstprövad pensionsförmåns höjning på grund av förhöjt indextal fick vidare den konsekvensen, att ett antal folkpensionärer, som förut på grund av sin inkomst varit uteslutna från rätt till förmånen i fråga, blevo berättigade till densamma med belopp motsvarande indexförhöjningen eller del därav.

Enligt de sakkunnigas mening borde indextillägg utgå till alla ålderspensionärer, oavsett huruvida de åtnjuta bostadstillägg eller icke, samt dessutom till alla övriga folkpensionärer, som ha någon form av inkomstprövad förmån. Däremot borde de återstående kategorierna, d. v. s. de som ha enbart grundpension eller denna förmån i kombination med blindtillägg, undantagas från rätten till indextillägg. De folkpensionärer, till vilka indextillägg föreslogs skola utgå, uppdelades av de sakkunniga i två grupper, gifta och ogifta pensionstagare, därvid till gruppen gifta pensionstagare hänfördes änkepensionärerna. De sakkunniga föreslogo, att indextilläggen för var och en av dessa båda grupper skulle vara enhetliga i hela riket samt att de högsta pensionsbeloppen i bostadskostnadsgrupp III — för gift pensionsberättigad 1 000 kronor och för ogift 1 300 kronor — skulle läggas till grund för beräkningen.

Jämlikt de beräkningsmetoder, som sålunda förordades av de sakkunniga, skulle den första pensionshöjningen — som enligt vad förut anförts

skulle utlösas av indextalet 105 — utgöra för gift pensionstagare och änkepensionär fem procent å 1 000 kronor, d. v. s. 50 kronor, och för ogift pensionstagare fem procent å 1 300, d. v. s. 65 kronor. För undvikande av alltför stora administrativa svårigheter föreslago emellertid de sakkunniga, att förhöjningarna skulle avrundas till närmaste med 12 jämnt delbara belopp, så att de kunde utbetalas med helt antal kronor i månaden och med samma månadsbelopp hela året, d. v. s. till 48 resp. 60 kronor eller, uttryckt i månadsbelopp, 4 resp. 5 kronor för varje höjning av pensionsindextalet med fem enheter.

Indextalet borde enligt de sakkunnigas mening fastställas senast den 20 i varje kvartals första månad och lända till efterrättelse fr. o. m. nästa månad.

I fråga om utbetalningen av indextilläggen förordade de sakkunniga att tilläggen utbetalades månadsvis medelst samma postanvisning som pensionen i övrigt. För att nu angivna system skulle kunna genomföras var det enligt de sakkunnigas mening av tekniska skäl nödvändigt, att all utbetalning skedde månadsvis med samma antal kronor varje gång. Detta förutsatte i sin tur, att icke blott indextilläggen utan även pensionernas grundbelopp avrundades till belopp, som äro jämnt delbara med 12. De sakkunniga föreslago därför, att pensionernas grundbelopp, där så erfordrades, avrundades uppåt till närmast högre med 12 jämnt delbara kronor.

Slutligen må nämnas, att en av de sakkunniga fann påkallat att bestämmelserna om automatisk kompensation begränsades till att gälla en högsta levnadskostnadsstegring av 20 procent. Om index skulle stiga däröver, borde det enligt hans mening ankomma på statsmakterna att ta upp frågan om dyrtidstilläggets beräkning till ny prövning.

I den proposition (nr 109), varigenom förslaget till indexreglering av folkpensionerna förelades riksdagen, förordades en lösning av frågan efter i viss mån andra riktlinjer än dem som uppdragits av de sakkunniga.

Sålunda frångicks i propositionen tanken på en särskild indexberäkning för folkpensionärerna. Folkpensionerna ansågos i stället böra anknytas till socialstyrelsens allmänna levnadskostnadsindex, på vilken en särskild pristalsserie för folkpensionärerna föreslogs uppbyggd med utgångspunkt från levnadskostnadernas storlek i juni 1946.

I fråga om de indexintervall, som skulle utlösa indextillägg, anslöt sig propositionen till sakkunnigförslaget — indextilläggen skulle alltså utlösas med femtalsintervall, d. v. s. vid pensionspristalen 105, 110, 115 o. s. v. — och i överensstämmelse med sakkunnigförslaget förordades vidare, att indextilläggen skulle utgå icke efter den proportionella metoden utan med fixa belopp. Med det utbetalningssystem, som valdes i propositionen, var det emellertid icke möjligt att, såsom de sakkunniga tänkt sig, utforma indextilläggen som en förhöjning av själva pensionen; tilläggen måste i stället givas karaktär av en helt fristående förmån.

Det utbetalningssystem, som förordades i propositionen, innebar, att pensionernas grundbelopp skulle utbetalas enligt samma regler som tidigare, d. v. s. i regel en gång i månaden, men att indextilläggen — i överensstämmelse med vad som gällt rörande de provisoriska dyrtidstilläggen å folkpensionerna för år 1948 och 1949 — skulle utbetalas endast en gång om året. Hela utbetalningsverksamheten föreslogs förlagd till pensionsstyrelsen, vilket innebar en nyhet i förhållande till vad som gällt för åren 1948 och 1949, då styrelsen endast handhaft utbetalningen av pensionernas grundbelopp och de provisoriska dyrtidstilläggen utbetalats av de lokala pensionsnämnderna.

Rörande de frågor, som sammanhånga med utbetalningssystemet, anförde jag i egenskap av föredragande departementschef vid ärendets behandling i statsrådet bl. a. följande:

Såsom redan förut anförts ha de provisoriska dyrtidstilläggen å folkpensionerna utbetalats endast en gång om året. Denna anordning synes ha uppskattats av folkpensionärerna, för vilka det framstått såsom mera förmånligt att på en gång få ett samlat pensionstillskott än att få en i och för sig tämligen ringa ökning av pensionens månadsbelopp. Enligt min mening är denna fördel påtaglig. Även en annan omständighet talar för att behålla det nuvarande systemet härvidlag. Man behöver nämligen i så fall icke jämkna på vare sig pensionernas grundbelopp eller storleken av de årliga indextillägg, som erhållas om rent matematiska beräkningsgrunder tillämpas. Att enbart av tekniska skäl företaga dylika jämkningar synes mig f. ö. mindre tilltalande. Å andra sidan är ett system med månadsutbetalning av pensionernas grundbelopp och årsutbetalning av indextilläggen förenat med vissa konsekvenser, som icke här böra förbigås. Med ett dylikt system synes det nämligen ej möjligt att, såsom de sakkunniga tänkt sig, inom folkpensionslagens ram göra själva pensionsbeloppen rörliga i förhållande till en index, utan indextillägget måste konstrueras såsom en från pensionen fristående förmån. Vidare måste rätten till indextillägg, för att systemet skall kunna fungera, göras beroende av huruvida folkpension utgår för den månad, då utbetalningen av tillägget skall äga rum, och tilläggets storlek måste vidare bestämmas med hänsyn till de pensionsförmåner, som utgå under utbetalningsmånaden. Det utbetalningssystem, som tillämpats för de provisoriska dyrtidstilläggen, har emellertid också varit förbundet med nu berörda konsekvenser, och några särskilda olägenheter därav synas icke ha framträtt. Jag anser därför, att indextilläggen böra utbetalas en gång om året. Liksom förut synes utbetalningen lämpligen kunna ske under november månad. Enligt vad jag inhämtat från pensionsstyrelsen föreligga icke några praktiska svårigheter härför; utbetalningen kan utan större besvär ske medelst samma postanvisning som pensionen för november.

Om den av mig förordade ordningen för utbetalning av indextilläggen genomföres, saknas anledning att fastställa pensionspristalet mer än en gång om året. Enligt min mening bör detta ske i så nära anslutning till utbetalningen som möjligt. Enligt uppgift från pensionsstyrelsen skulle den förberedelsetid, som erfordras för en utbetalning i november, bli för kort, därest pristalet fastställdes på grundval av levnadskostnaderna under tredje kvartalet. Pristalet bör därför fastställas i juli månad efter levnadskostnaderna under årets andra kvartal.

I överensstämmelse med de sakkunnigas förslag föreslogs i propositionen, att personer med enbart grundpension eller denna förmån i kombination med blindtillägg skulle uteslutas från rätt till indextillägg men att sådant tillägg skulle utgå till alla övriga kategorier av folkpensionärer. De sakkunnigas förslag till indelning av tilläggsberättigade folkpensionärer i två grupper frångicks däremot i propositionen såtillvida, att änkepensionärerna och hustrutilläggsberättigade hustrur ansågos böra bilda en särskild grupp. Vidare ansågos bostadstilläggen böra lämnas helt utanför indexregleringen och indextilläggen beräknas å de högsta pensionsbelopp, som utgå i bostadskostnadsgrupp I, d. v. s. å 1 000 kronor för ensamstående ålderspensionär, invalidpensionär och sjukbidragsberättigad, 800 kronor för gift pensionsstagare, som tillhör någon av de nu nämnda kategorierna och vars make åtnjuter folkpension eller till vars hustru utgår hustrutillägg, samt 600 kronor för änkepensionär och den som uppbär hustrutillägg. Enär pensionstagare med enbart grundpension eller denna förmån i förening med blindtillägg såsom nyss anförts skulle uteslutas från rätt till indextillägg, föreslogs dock, att gift pensionsstagare, vars make icke åtnjuter annan folkpension än grundpension eller sådan pension jämte blindtillägg, skulle erhålla lika stort indextillägg som ensamstående pensionstagare.

I enlighet med det anförda föreslogs i propositionen, att indextillägg skulle utgå å allmän ålderspension, tilläggspension och änkepension samt tilläggets storlek för år räknat bestämmas till följande belopp för varje hel mångfald av fem, varmed pensionspristalet överstiger 100, nämligen 30 kronor för änkepensionsberättigad och för hustru, som uppbär hustrutillägg, 40 kronor för gift pensionsberättigad, vars make åtnjuter ålderspension eller tilläggspension eller vars hustru uppbär hustrutillägg, samt 50 kronor för annan pensionsberättigad. Vidare föreslogs att indextillägg skulle utgå till dem som uppbära änke- eller änklingsbidrag enligt samma grunder som föreslagits för änkepensionärer.

Någon begränsning av den automatiska dyrtidskompensationen föreslogs icke i propositionen. Med anledning av de yrkanden, som framställdes i detta hänseende, uttalades emellertid, att indexsystemet naturligen kunde behöva omprövas vid väsentligt ändrade förhållanden. Att redan från början fastslå, när en sådan omprövning borde ske, ansågs icke vara av behovet påkallat.

I samband med riksdagsbehandlingen av propositionen väcktes ett flertal motioner i ärendet. Bl. a. föreslogs i de lika lydande motionerna I: 420 och II: 507, att indexförhöjningen skulle utbetalas månadsvis och pensionspristalet fastställas kvartalsvis. I motionerna föreslogs i anslutning härtill att indexförhöjningen skulle utgå med resp. 3, 4 och 5 kronor per månad i stället för resp. 30, 40 och 50 kronor för år samt att indexförhöjningen skulle lagtekniskt utformas såsom en del av ifrågavarande pensionsförmån och icke såsom ett tillägg till denna.

Sammansatta stats- och andra lagutskottet, som behandlade propositionen och motionerna, anförde i sitt utlåtande nr 1 bl. a. följande:

Vid en indexreglering av folkpensionerna uppkomma naturligen flera svårbedömbara spörsmål. Det genom propositionen framlagda förslaget till frågans lösning finner utskottet visserligen icke vara helt fritt från invändningar men dock av beskaffenhet att i möjligaste mån tillgodose olika synpunkter och önskemål. De erinringar, som främst kunna göras mot förslaget, avse förslagets verkningar vid en mera avsevärd stegring av levnadskostnaderna. Skulle en dylik stegring inträda, kunna då föreliggande förhållanden givetvis påkalla, att hela systemet för indexregleringen bliver föremål för en omprövning. Att redan nu fastslå när en sådan omprövning bör ske, synes emellertid, såsom departementschefen uttalat, icke vara av behovet påkallat. Utskottet tillstyrker därför, att indexregleringen av folkpensionerna utformas efter de principer, som föreslås i propositionen.

I fråga om utbetalningssystemet och därmed sammanhängande spörsmål anförde utskottet.

Enighet torde i stort sett råda därom, att utbetalningen av folkpensionerna ävensom indextilläggen tills vidare bör ske centralt genom pensionsstyrelsens försorg. För att pensionerna och indextilläggen därvid skola kunna utbetalas månadsvis torde det — åtminstone med pensionsstyrelsens nuvarande resurser — av tekniska skäl vara nödvändigt, att den årliga pensionen inklusive indextillägg därå alltid uppgår till belopp, som är jämnt delbart med 12. Till följd härav torde bliva erforderligt — förutom att avpassa det årliga indextillägget till ett med 12 jämnt delbart belopp — att jämväl avrunda pensionernas grundbelopp till belopp, som äro jämnt delbara med 12. Såsom departementschefen uttalat, synes det mindre tilltalande att enbart av tekniska skäl behöva företaga dylika jämkningar. Vidare skulle jämkningarna komma att medföra avsevärda kostnadsökningar. Beträffande avrundningen av själva pensionsbeloppen ha de sakkunniga föreslagit, att avrundningen alltid skulle ske uppåt, och de sakkunniga ha preliminärt uppskattat kostnaderna därför till mellan 4,5 och 5 milj. kronor om året. Vidare torde en avpassning av indextillägget till respektive 3, 4 och 5 kronor i månaden jämfört med de i propositionen föreslagna årsbeloppen medföra en kostnadsökning av omkring 7,3 milj. kronor. I motionerna I: 420 och II: 507 sägs, att avrundningen av själva pensionsbeloppen visserligen är önskvärd men bör kunna anstå till ett finansiellt gynnsammare läge. Som av det ovan anförda framgår torde detta emellertid — i varje fall om pensionspristalet skall fastställas kvartalsvis — av olika skäl icke för närvarande låta sig göra, därest man stannar för ett centraliserat utbetalningssystem.

Till stöd för förslaget att indextillägget skall utbetalas årsvis har departementschefen åberopat bland annat, att de provisoriska dyrtidstilläggen utbetalats endast en gång om året, och att denna anordning syntes ha uppskattats av folkpensionärerna, för vilka det framstått såsom mera förmånligt att på en gång få ett samlat pensionstillskott än att få en i och för sig tämligen ringa ökning av pensionens månadsbelopp. Departementschefen har funnit denna fördel påtaglig. Jämväl utskottet hyser den uppfattningen, att folkpensionärerna önska, att det nuvarande systemet med årlig utbetalning bibehålles.

Såsom i propositionen närmare redovisats och i motionerna påtalats är ett system med årlig utbetalning av indextillägget förenat med vissa uppenbara nackdelar. Sålunda kan vid bedömandet av frågan, huruvida rätt till indextillägg föreligger, avseende fästas endast vid förhållandena under den månad, då tillägget skall utbetalas. Vidare blir det då ej heller möjligt att, såsom i motionerna I: 420 och II: 507 påyrkats, låta indexförhöjningen lag-

tekniskt utgöra en del av ifrågavarande pensionsförmån, utan tillägget måste utformas såsom en fristående förmån med de konsekvenser detta kan medföra. Såväl sistnämnda erinran mot en årlig utbetalning av indextillägget som i huvudsak övriga däremot anförda skäl synas dock kunna få mera allvarliga verkningar först om index undergår en avsevärd stegring.

Efter övervägande av de olika omständigheter, som påverka frågans bedömning, har utskottet stannat för att biträda Kungl. Maj:ts förslag även i denna del.

Därest indextillägget skall utbetalas endast en gång om året finnes uppenbarligen ej anledning att fastställa pensionspristalet mer än en gång om året.

Ej heller i övrigt fann utskottet anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag, och utskottet förordade därför, att detta skulle vinna riksdagens bifall.

Utskottets utlåtande godkändes av riksdagen (skr. nr 291).

Sammanfattningsvis innebär alltså den nuvarande indexregleringen av folkpensionerna — varom huvudbestämmelserna återfinnas under 11 a § och 38 § lagen om folkpensionering enligt den lydelse dessa paragrafer ha jämlikt lag den 2 juni 1950 (nr 264) — följande.

Indextillägg utgår å allmän ålderspension, tilläggs pension och änkepension i den mån så föranledes av den levnadskostnadsökning, som må föreligga i jämförelse med levnadskostnaderna i juni 1946.

Enligt de grunder, som angivas i kungörelsen den 16 juni 1950 (nr 391) angående grunderna för beräkning av pensionspristalet, skall socialstyrelsen varje år verkställa beräkning av förhållandet mellan de allmänna levnadskostnaderna under årets andra kvartal och levnadskostnaderna i juni 1946. På grundval härav fastställer Kungl. Maj:t senast den 20 juli varje år det procenttal (pensionspristalet), som utmärker angivna förhållande. Sålunda fastställt pensionspristal skall gälla för hela det år, varunder det fastställts.

För varje hel mångfald av fem, varmed pensionspristalet överstiger 100, utgår indextillägg för år räknat med 30 kronor för änkepensionsberättigad och för hustru, som uppbär hustrutillägg, 40 kronor för gift pensionsberättigad, vars make åtnjuter ålderspension eller tilläggs pension eller vars hustru uppbär hustrutillägg, samt 50 kronor för annan pensionsberättigad. Om pensionspristalet stigit med hel mångfald av fem men därefter nedgår, skall indextillägg utgå enligt oförändrade grunder, så länge pensionspristalet överstiger närmast lägre hela mångfald av fem.

Personer, som åtnjuta bidrag enligt lagen om bidrag till änkor och änkingar med barn, äga rätt till indextillägg enligt samma grunder som fastställts för änkepensionärer.

Indextillägg utbetalas årsvis av pensionsstyrelsen i samband med att pensionen för november månad utbetalas. Vid bedömande huruvida rätt till indextillägg föreligger skall avseende fästas endast vid förhållandena under den månad då tillägget utbetalas. Tillägget utgår med oavkortat belopp oavsett om folkpension eljest utgått för hela året.

I fråga om kostnaderna för indextilläggen gäller att kostnaderna för indextillägg å allmän ålderspension bäras av staten, medan kostnaderna för indextilläggen i övrigt fördelas mellan staten och kommunerna enligt de grunder, som stadgas i lagen om kommunernas bidrag till folkpensioneringen.

Pensionspristalet för år 1950 fastställdes genom kungörelse den 14 juli 1950 (nr 471) till 108. I enlighet härmed utbetalades i november 1950 indextillägg å resp. 30, 40 och 50 kronor.

Vissa framställningar i ärendet.

I skrivelse den 6 november 1950 till chefen för socialdepartementet har *Sveriges folkpensionärers riksorganisation* anfört bl. a. följande. Den nuvarande indexregleringen av folkpensionerna gäve anledning till bekymmer särskilt med hänsyn till de prishöjningar och den levnadskostnadsstegring som vore att förvänta under år 1951. De sakkunniga för indexreglerade folkpensioner hade föreslagit, att pensionspristalet skulle fastställas för varje kvartal och att indextilläggen skulle utbetalas månadsvis. När indexregleringen antagits av statsmakterna hade uttalats, att en utbetalning en gång om året av indextilläggen framstått som mera förmånligt för folkpensionärerna. Detta skulle också alltjämt vara fallet, om man icke behövde räkna med avsevärda levnadskostnadsökningar. Först i början av tredje kvartalet 1951 komme ett pensionspristal att fastställas för utbetalning av 1951 års tillägg framemot jul. Att landets folkpensionärer skulle kunna bära denna ytterligare standardsänkning syntes vara omöjligt. Av den som levde på existensminimum kunde man icke rimligtvis begära, att han skulle »förskottera» de medel, som gjorde det möjligt att leva vidare för att erhålla kompensation efter ett år. Åtgärder borde därför utan dröjsmål vidtagas för att tillförsäkra folkpensionärerna snabb kompensation för levnadskostnadsökningarna. Så kunde icke ske förrän pensionspristalet fastställdes kvartalsvis och indextilläggen utbetalades månadsvis.

Liknande framställningar hava inkommit från ett flertal *lokala folkpensionärsorganisationer* inom olika delar av landet ävensom från *Svenska byggnadsarbetareförbundets avdelning nr 49 i Göteborg*.

Departementschefen.

Den indexreglering av folkpensionerna, som kom till stånd efter beslut av 1950 års riksdag, syftar till att upprätthålla pensionsförmånernas realvärde och vill således giva folkpensionärerna täckning för den levnadskostnadsökning, som inträffat efter det folkpensioneringslagen antogs i juni 1946. Såsom indexregleringen utformats, bygger den på en för hela riket ge-

mensam index med anknytning till socialstyrelsens levnadskostnadsindex men med en särskild pristasserie för folkpensionärerna med utgångspunkt från levnadskostnadernas storlek vid tiden för folkpensionsreformens genomförande. Enligt det system för indexregleringen, varom statsmakterna enade sig, skall socialstyrelsen för att utröna levnadskostnadsutvecklingen för folkpensionärerna årligen beräkna förhållandet mellan de allmänna levnadskostnaderna under årets andra kvartal och levnadskostnaderna i juni 1946. På grundval av dessa beräkningar har Kungl. Maj:t att senast den 20 juli varje år fastställa det pensionspristal, som skall gälla för året, d. v. s. det tal som utvisar det procentuella förhållandet mellan de aktuella levnadskostnaderna och levnadskostnaderna vid folkpensioneringslagens tillkomst. Varje stegring av pensionspristalet med fem hela enheter utlöser automatiskt indextillägg med fem procent å pensionernas i lagen angivna maximibelopp, bortsett från bostadstillägg, eller närmare bestämt med 30 kronor för änkepensionsberättigad eller för hustru, som uppbär hustrutillägg, med 40 kronor för gift pensionsberättigad, vars make åtnjuter ålderspension eller tilläggs pension eller vars hustru uppbär hustrutillägg, samt med 50 kronor för annan pensionsberättigad, med undantag dock för dem som ha enbart grundpension eller sådan förmån i förening med blindtillägg, vilka sistnämnda av särskilda skäl undantagits från indexregleringen. Till den som uppbär änke- eller änklingsbidrag utgår indextillägg enligt samma grunder som fastställts för änkepensionärerna. Till skillnad från övriga pensionsförmåner, som i regel utbetalas månadsvis, utbetalas indextilläggen endast en gång om året, nämligen i samband med folkpensionen för november.

För juni 1950 uppgick socialstyrelsens levnadskostnadsindex till 166,87, motsvarande pensionspristalet 108. I enlighet härmed erhöilo folkpensionärerna samtidigt med pensionen för november 1950 indextillägg för nämnda år beräknat efter en kompensationsgrad av fem procent, d. v. s. med 30, 40 resp. 50 kronor, allt efter den pensionärskategori vederbörande tillhörde.

Redan när indexregleringen av folkpensionerna beslöts stod det klart, att prisutvecklingen kunde komma att utveckla sig i sådan riktning att en omprövning av det indexsystem, för vilket man stannat, bleve erforderlig. För egen del framhöll jag sålunda, att det av mig förordade — och av statsmakterna sedermera godkända — förslaget till indexreglering kunde behöva omprövas vid väsentligt ändrade förhållanden. Sammansatta stats- och andra lagutskottet uttalade sig i sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 1 i enahanda riktning.

I samband med övergången till fria avtalsrörelser samt avvecklingen av vissa subventioner ävensom anpassningen av den inhemska prisnivån till de sedan Koreakrigets utbrott stegrade priserna utomlands ha levnadskostnaderna i vårt land visat en stigande tendens. I september 1950 uppgick sålunda socialstyrelsens levnadskostnadsindex till 167,67, motsvarande pensionspristalet 109. I december 1950 hade levnadskostnadsindex stigit till 171,33, vilket svarar mot pensionspristalet 111. Några senare officiella siffror

på prisutvecklingen föreligga visserligen ännu ej, men enligt vad jag under hand inhämtat från socialstyrelsen — som utfört vissa beräkningar i syfte att klargöra verkningarna av efter årsskiftet genomförda eller signalerade prisförändringar — kan det redan i dagens läge förutses, att socialstyrelsens levnadskostnadsindex för mars 1951 med all sannolikhet kommer att uppgå till minst 176,⁵² eller det tal, som motsvarar pensionspristalet 115. Uteslutet är ej heller att levnadskostnadsindex till följd av inträffade prisstegringar kan komma att stiga ytterligare innan ny stabilitet uppnåtts.

Av de lämnade uppgifterna framgår, att det redan nu kan avgöras att det pensionspristal, som enligt gällande lagstiftning skall fastställas i juli innevarande år, kommer att uppgå till åtminstone 115. Indextilläggen till de olika folkpensionärerna för år 1951 skulle i enlighet härmed komma att utgöra minst 90, 120 resp. 150 kronor.

Det torde icke kunna förnekas, att det nuvarande systemet med utbetalning av indextilläggen en gång om året har sina påtagliga fördelar, så länge indextilläggen äro relativt små och prisnivån någorlunda fast. I det läge, som rådde när reformen genomfördes, torde också bland folkpensionärerna själva den uppfattningen ha varit allmän, att det vore förmånligare att få ut hela indextillägget på en gång än en knappast märkbar höjning av pensionens månadsbelopp. I dagens läge är situationen emellertid en annan. Uppmjukningen av prisnivån och den härav föranledda ökningen av levnadskostnaderna, som redan inträffat eller är att förvänta, är så betydande, att avsevärda olägenheter skulle uppstå för folkpensionärerna därest de finge vänta alltför länge på att erhålla dyrtidskompensation. Det gällande systemet, som innebär att indextilläggen utbetalas först under slutet av året, är under sådana omständigheter ej längre tillfredsställande. Redan nu torde därför tiden vara inne för en förnyad prövning av frågan om indexregleringens konstruktion och om en övergång till en ordning, som tillförsäkrar folkpensionärerna snabbare kompensation för levnadskostnadsökningarna.

Till detta mitt ståndpunktstagande bidrager även, att pensionsstyrelsens tekniska resurser med avseende å indextilläggens utbetalande numera äro helt annorlunda än för bara ett år sedan. Såsom framgår av den redogörelse, som lämnats över indexregleringens tillkomst, förordade de sakkunniga, som hade att utreda frågan om indexreglering av folkpensionerna, ett system, som innebar att pensionspristalet skulle fastställas kvartalsvis och indextilläggen utbetalas månadsvis medelst samma postanvisning som pensionen i övrigt. För att en sådan ordning skulle kunna genomföras, var det med pensionsstyrelsens dåvarande maskinella resurser nödvändigt, att utbetalningen skedde med samma antal kronor varje månad. Till följd härav måste pensionernas årliga grundbelopp i förekommande fall avrundas till belopp, jämnt delbara med 12, men dessutom måste indextilläggen avvägas så, att även de blevo jämnt delbara med 12. Att enbart av tekniska skäl behöva företaga dylika avrundningar — jämkningar som skulle medföra avsevärda kostnadsökningar — ansågs emellertid mindre tilltalande av såväl Kungl. Maj:t som riksdagen.

Av de undersökningar, som företagits i detta ärende, framgår, att några jämkningar av det slag som nämnts i det föregående icke längre erfordras för att indextilläggen skola kunna utbetalas månadsvis. Med sin nuvarande tekniska utrustning är nämligen pensionsstyrelsen — utan att gällande ordning för utbetalning av pensionernas grundbelopp på något sätt rubbas — i stånd att medelst samma postanvisning som pensionen i övrigt utbetala indextillägg, som i kronor räknat varierar från den ena månaden till den andra. En förutsättning härför är dock, att den nuvarande indelningen av folkpensionärerna i fyra grupper — nämligen sådana som icke ha rätt till indextillägg samt de som få sådant tillägg med 30, 40 resp. 50 kronor för varje höjning av pensionspristalet med fem enheter — bibehålles även i fortsättningen samt att pensionsstyrelsen omkring en månad innan varje utbetalning skall ske får kännedom om tilläggens belopp. Anmärkas må härjämte, att pensionsstyrelsen nu liksom tidigare saknar möjlighet att utbetala öretal.

Med hänsyn till det sålunda anförda anser jag det motiverat att nu övergå till ett system med månadsutbetalning av indextilläggen. Om så sker, finnes icke längre någon anledning att bibehålla den nuvarande regeln att pensionspristalet skall fastställas endast en gång om året. I stället bör pensionspristalet i överensstämmelse med vad som gäller för socialstyrelsens levnadskostnadsindex fastställas fyra gånger om året på grundval av levnadskostnaderna under varje kvartals sista månad samt — med hänsyn till den tid som i vissa fall kan åtgå innan ärendet prövas av Kungl. Maj:t — kungöras senast den 22 påföljande månad. Härigenom vinnes den största möjliga anpassningen av indextilläggen efter växlingarna i prisnivån. Fastställt pensionspristal bör lända till efterrättelse fr. o. m. månaden efter den, då pristalet kungjorts. Det pensionspristal, som fastställles i januari, bör alltså gälla för februari, mars och april, det pensionspristal, som fastställles i april, för maj, juni och juli o. s. v.

En övergång till ett system med månatliga utbetalningar synes böra föranleda att även frågan om indextilläggets lagtekniska konstruktion prövas på nytt. Enligt nu gällande bestämmelser har indextillägget karaktär av en fristående pensionsförmån, som utgår med lika stort belopp till alla pensionstagare inom var och en av de olika pensionärsgруппerna. En konsekvens härav är, att den som på grund av sin egen inkomst endast har rätt till en helt obetydlig inkomstprövad pension, erhåller oavkortat indextillägg, under det att den, vars inkomst nått och jämnt utesluter från rätt till dylik pension, även är utesluten från indextillägg. För pensionstagare med egen inkomst i närheten av den gräns, som utesluter från rätt till inkomstprövad pension, kan därför en relativt obetydlig ökning av den egna inkomsten medföra en minskning av pensionstagarens totala inkomster, dvs. folkpensionen med indextillägg samt den egna inkomsten. För att undanröja den olägenhet, som sålunda är förknippad med fristående indextillägg, föreslago de sakkunniga, att tilläggen lagtekniskt sett skulle utformas som en förhöjning av själva folkpensionen, dvs. att pensionsbeloppen inom folkpensione-

ringslagens ram skulle göras rörliga i förhållande till index. Med det utbetalningssystem, som statsmakterna valde, var detta icke möjligt. Genomföres den av mig i det föregående förordade ordningen för utbetalning av indextilläggen, föreligger emellertid icke längre något hinder härvidlag. Jag förordar därför, att tilläggen i fortsättningen konstrueras som en höjning av själva pensionsförmånerna och att det nu gällande systemet med fristående tillägg frångås.

I detta sammanhang föreligger enligt min mening icke anledning att i övrigt vidtaga någon ändring i gällande indexreglering av folkpensionerna. De nuvarande reglerna att indextilläggen för varje stegring av pensionspristalet med fem enheter skola utgå för år med 30, 40 resp. 50 kronor till vederbörande pensionärskategori synas alltså böra bibehållas. Emellertid kan det då i vissa lägen inträffa, att, sedan pensionspristalet fastställts för viss tremånadersperiod, pristalet utlöser indexbelopp, som icke kan uppdelas med lika stort helt krontal på varje månad; och pensionsstyrelsen kan såsom förut nämnts endast utbetala hela krontal. Några särskilda svårigheter torde härvidlag likväl ej uppstå. Sålunda stadgas i 12 § folkpensioneringslagen, att folkpension, som för år ej uppgår till helt antal kronor, skall avrundas till närmaste hela krontal. Genom att indextillägget lagtekniskt blir del av vederbörande pensionsförmån blir angivna regel tillämplig även å den förhöjda pensionen. Vidare bör erinras om att ej heller pensionernas grundbelopp alltid äro jämnt delbara med 12, varför i 38 § 1 mom. andra stycket folkpensioneringslagen upptagits en bestämmelse, att folkpensionen må anses belöpa på december månad med högst 11 kronor högre belopp än på envar av årets övriga månader. Motsvarande princip bör tillämpas i fråga om indextilläggen. Tilläggen torde alltså inom resp. pensionärskategori få utbetalas med lika stort antal hela kronor i månaden inom varje tremånadersperiod och överskjutande öretal anses belöpa på december månad, därvid på grund av stadgandet i 12 § sistnämnda månad avrundning till närmaste hela krontal i förekommande fall torde få ske. Det högsta belopp, varmed indextillägget för december kan komma att ökas, uppgår härigenom till 10 kronor. Av ifrågavarande utbetalningssystem i förening med lagens metod att i fråga om rätten till indextillägg uppdelas folkpensionärerna i fyra olika kategorier följer, att vid decemberutbetalningen varje pensionstagare erhåller indextillägg enligt de grunder, som gälla för den kategori han då tillhör.

De ändringar i folkpensioneringslagen, som betingas av den här förordade omläggningen av indexsystemet, ha inom socialdepartementet sammanfattats i ett förslag till lag angående ändring i lagen om folkpensionering. Utöver vad som framgår av det tidigare anförda må rörande förslagets innehåll anföras följande.

Till 4 § folkpensioneringslagen, som innehåller de grundläggande bestämmelserna rörande bl. a. allmän ålderspension, tilläggspension och änkepension, d. v. s. de indexreglerade pensionsförmånerna, har i departementsförslaget fogats ett nytt moment — 4 mom. — som närmast motsvarar 11 a §

1 mom. i dess nu gällande lydelse och vari upptagits en bestämmelse, att folkpension i form av allmän ålderspension, tilläggs pension eller änkepension förhöjes genom indextillägg under de förutsättningar och enligt de grunder, som angivas i 11 a §. De valda ordalagen utmärka, att indextillägget icke är en från folkpensionen i övrigt fristående förmån utan utgör del av den förhöjda förmånen. Vidare har ett tillägg gjorts till 1 mom. i syfte att utmärka, att den allmänna ålderspensionens nuvarande belopp hädanefter kommer att bli minimibelopp, som kan höjas genom indextillägg.

I 7 § stadgas nu, att tilläggs pension, änkepension och bostadstillägg på visst sätt skola minskas med hänsyn till den pensionsberättigades årsinkomst samt att minskningen skall ske proportionellt å de olika förmånerna. Den i departementsförslaget förordade ändringen innebär, att den proportionella minskningen skall ske med bortseende från det indextillägg, varmed tilläggs- eller änkepensionen kan förhöjas, samt att minskningen i sista hand skall gå ut över indextillägget. Ett utsträckande av principen om proportionell minskning till att avse även indextillägget skulle nämligen, om pensionen utgår med reducerat belopp på grund av den pensionsberättigades inkomst, medföra, att höjning eller sänkning av indextillägget komme att förorsaka ändring även av den utgående inkomstprövade förmånen i övrigt, ehuru den pensionsberättigades inkomst ej undergått någon förändring.

Enligt 8 § andra punkten i dess nuvarande lydelse utgöres hustrutillägg av tilläggs pension och bostadstillägg, uppgående till samma belopp som hustrun skulle ha erhållit i form av sådana förmåner, därest hon varit berättigad till invalidpension. Eftersom hustrutillägget såsom sådant enligt de föreslagna nya reglerna skall kunna höjas genom indextillägg, bör vid bestämmande av hustrutilläggets grundbelopp hänsyn icke tagas till det indextillägg, varmed tilläggs pensionen kan förhöjas. En jämkning av stadgandets ordalydelse har därför företagits i departementsförslaget.

I sista punkten av 8 § föreskrives f. n., att om mannen är berättigad till ålderspension, hustrutillägg utgår endast om det överstiger 200 kronor. Bihölles detta stadgande oförändrat, kunde det i vissa inkomstlägen inträffa, att beviljande av hustrutillägg medförde en minskning av makarnas sammanlagda pensionsförmåner. Om t. ex. vid pensionspristalet 115 hustrutillägget jämte indexförhöjning därav skulle uppgå till 205 kronor, komme mannens ålderspension att minskas med 230 kronor (från 1 000 kr. + 3×50 kr. = 1 150 kr. till 800 kr. + 3×40 kr. = 920 kr.). Detsamma kan inträffa om mannen uppbär tilläggs pension. För att avhjälpa denna olägenhet synes stadgandet böra ändras så, att hustrutillägg skall utgå först om det överstiger det belopp, varmed mannens pension skall minskas, då hustrutillägg beviljas, dvs. i det valda exemplet 230 kronor.

Enligt 9 § i dess nuvarande lydelse skola för gift pensionstagare, vars make ej åtnjuter folkpension, om ej heller hustrutillägg utgår, tilläggs pension och bostadstillägg höjas, tilläggs pensionen med en tredjedel och bostadstillägget med hälften. På motsvarande skäl, som åberopats till stöd för den föreslagna ändringen av 8 § andra punkten, bör vid denna höjning

hänsyn icke tagas till indextillägg. Departementsförslaget har avfattats i enlighet härmed. Dessutom har i förtydligande syfte angivits, att höjningen skall ske först sedan tilläggspensionen och bostadstillägget i förekommande fall minskats med hänsyn till den pensionsberättigades årsinkomst.

Jämlikt 10 § i dess nuvarande lydelse kunna hjälplösa invalidpensions- eller sjukbidragsberättigade gifta personer, vilka enligt vanliga avdragsregler på grund av makarnas inkomst skulle vara uteslutna från annan pensionsförmån än grundpension, i vissa fall erhålla tilläggspension och bostadstillägg med högst 400 kronor om året (s. k. hjälplöshetstillägg). Dessa personer erhålla f. n. indextillägg enligt samma grunder som andra pensionärer, vilkas folkpension ej består av enbart grundpension, och böra givetvis bibehållas vid denna förmån. Efter det nya systemet kommer emellertid indextillägget att utgöra en del av själva hjälplöshetstillägget, och dettas maximibelopp bör därför i lagtexten angivas till 400 kronor bortsett från indextillägg.

11 a § 1 mom. i departementsförslaget motsvarar 11 a § 2 mom. i den nu gällande lagen. De ändringar som föreslås i detta moment äro helt och hållet betingade av att pensionspristalet i fortsättningen skall fastställas kvartalsvis. Härom torde jag få hänvisa till vad som anförts i det föregående. I nuvarande 11 a § 3 mom. — vilket upptagits som 2 mom. i departementsförslaget — ha företagits vissa jämkningar av formell natur.

I 33 § sista stycket stadgas f. n. att indextillägg utbetalas utan särskild ansökan. Sedan indextillägget konstruerats som en förhöjning av vederbörande pensionsförmån, erfordras icke längre detta stadgande.

I fråga om innebörden av de ändringar, som föreslås i 38 § 1 mom. tredje stycket, får jag hänvisa till vad jag förut anförts. De bestämmelser, som f. n. finnas upptagna i 38 § 1 mom. sista stycket och 2 mom. äro föranledda av att indextillägget enligt gällande lagstiftning utbetalas årsvis. Dessa bestämmelser ha därför uteslutits i departementsförslaget. Som en följd härav ha de följande momenten i samma paragraf erhållit ändrad nummerbe-teckning.

Med hänsyn till att folkpensionerna, såsom jag tidigare framhållit, snarast möjligt böra anpassas till den rådande levnadskostnadsnivån, bör den förordade omläggningen av indexregleringen genomföras så tidigt, att nytt pensionspristal kan fastställas i april 1951 på grundval av levnadskostnaderna under mars månad. Detta pensionspristal, som enligt de föreslagna reglerna blir avgörande för indextilläggets storlek under tremånadersperioden april—juli, synes böra gälla även för månaderna januari—april 1951.

Utbetalning av indextillägg enligt den nya ordningen synes böra ske första gången i juli 1951. Det indextillägg, som belöper på första halvåret 1951, torde däremot få utbetalas å tid, som Konungen bestämmer. Jag förutsätter härvid, att utbetalningen sker i ett sammanhang så snart det är tekniskt möjligt eller, såvitt nu kan bedömas, i maj. Vid denna utbetalning torde det vara nödvändigt, att i övrigt tillämpa de nuvarande bestämmelserna i 38 § 2 mom. folkpensioneringslagen.

I lagen om bidrag till änkor och änklingar med barn infördes förra året i samband med indexregleringen av folkpensionerna ett stadgande, enligt vilket indextillägg skall utgå å änke- eller änklingsbidrag enligt samma grunder som å änkepension. Den metod med rörliga pensionsförmåner, som nu förordats, medför att dessa bidrag automatiskt indexregleras på samma sätt som änkepensionerna, och ifrågavarande stadgande skulle därför tänkas kunna utgå. För att förebygga varje missförstånd torde det dock vara lämpligt att lagen om bidrag till änkor och änklingar med barn förses med en bestämmelse som direkt utsäger, att även dessa bidrag äro indexreglerade, och stadgandet torde därför efter en formell omredigering böra bibehållas. I enlighet härmed har inom socialdepartementet upprättats ett förslag till lag angående ändring i lagen om bidrag till änkor och änklingar med barn.

Den omläggning av indexsystemet, varom nu är fråga, bör givetvis icke föranleda någon ändring i de grunder, efter vilka kostnaderna för indextilläggen fördelas mellan staten och kommunerna. Med hänsyn till den utformning av indexsystemet, som föreslagits i det föregående, erfordras emellertid en formell ändring i lagen om kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen. Ändringen skulle kunna ske genom att 1 § andra stycket, som tillkom förra året i samband med indexregleringen, upphävdes helt, men för tydlighets skull synes stadgandet i stället böra omformuleras så att det ansluter sig till det nya systemet. Även härom har inom socialdepartementet upprättats ett förslag.

För budgetåret 1950/51 anvisades till Indextillägg å folkpensioner ett förslagsanslag av 33 250 000 kronor samt till Särskilda barnbidrag till änkors och invaliders barn m. m. ett förslagsanslag å 7 000 000 kronor, från vilket sistnämnda anslag bestridas bl. a. kostnaderna för indextillägg å änke- eller änklingsbidragen. Medelsbehovet beräknades därvid med utgångspunkt från att indextillägg skulle utbetalas endast en gång under budgetåret och under antagandet, att pensionspristalet icke komme att uppgå till 110. I november 1950 utbetalades i enlighet härmed indextillägg på grundval av det i juli 1950 fastställda pensionspristalet 108.

I det föregående har jag förordat, att under innevarande halvår nya indextillägg utbetalas till folkpensionärerna samt till dem som uppbära änke- eller änklingsbidrag. Av de upplysningar, som jag lämnat angående levnads-kostnadsutvecklingen, framgår, att dessa indextillägg torde komma att bestämmas efter pensionspristalet 115. I enlighet härmed skulle de indexbe- lopp, som jag föreslår skola utbetalas under första halvåret 1951 och vilka alltså hänföra sig till tiden den 1 januari—den 30 juni 1951, uppgå till 45 kronor för änkepensionsberättigad eller den som uppbär änke- eller änklingsbidrag eller för hustru, som uppbär hustrutillägg, 60 kronor för gift pensionsberättigad, vars make åtnjuter ålderspension eller tilläggs pension eller vars hustru uppbär hustrutillägg, samt 75 kronor för annan som är berättigad till indexförhöjning.

De sammanlagda kostnaderna för ifrågavarande indextillägg enligt folk-

pensioneringslagen kunna beräknas till omkring 55,8 milj. kronor, varav omkring 4,8 milj. kronor falla på kommunerna och omkring 51 milj. kronor på staten. Sistnämnda belopp torde få belasta det förslagsanslag, som för budgetåret 1950/51 anvisats till Indextillägg å folkpensioner.

Kostnaden för de indextillägg å änke- eller änklingsbidragen, som föreslås skola utbetalas under detta halvår, kunna uppskattas till omkring 135 000 kronor, varav kommunernas andel beräknas till omkring 50 000 kronor och statens andel till omkring 85 000 kronor. Statens kostnader härvidlag torde få bestridas från det för budgetåret 1950/51 anvisade förslagsanslaget till Särskilda barnbidrag till änkors och invaliders barn m. m.

I årets statsverksproposition (femte huvudtiteln p. 88) har medelsbehovet för indextilläggen å folkpensionerna beräknats under antagandet, att pensionspristalet icke kommer att stiga till 115, och i enlighet härmed anslag äskats med 68 milj. kronor. Med hänsyn till vad här förut anförts rörande prisutvecklingen förefaller det numera ställt utom allt tvivel, att pensionspristalet under nästkommande budgetår kommer att uppgå till minst 115. Det till Indextillägg å folkpensioner för budgetåret 1951/52 äskade beloppet av 68 000 000 kronor bör därför uppräknas med 34 000 000 kronor. Någon uppräknings av anslaget till Särskilda barnbidrag till änkors och invaliders barn m. m. för budgetåret 1951/52 (femte huvudtiteln p. 91) torde däremot ej böra företagas.

Föredragande departementschefen hemställer härefter, att Kungl. Maj:t måtte genom proposition

dels föreslå riksdagen att antaga inom socialdepartementet upprättade förslag till

1) *lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering;*

2) *lag angående ändring i lagen den 26 juli 1947 (nr 531) om bidrag till änkor och änklingar med barn; samt*

3) *lag angående ändring i lagen den 30 juni 1947 (nr 398) om kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen;*

dels ock, med ändring av vad därutinnan i årets statsverksproposition under femte huvudtiteln, punkten 88, hemställts, föreslå riksdagen att för budgetåret 1951/52 anvisa

till Indextillägg å folkpensioner ett förslagsanslag av 102 000 000 kronor.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
J. O. Widman.